

1720, 19^a 23

PROGRAMMA
IO. CHRISTIANI
SCHROETERI, D.

PROFESSORIS PVBLCI, CVRLÆ PROVIN-
CIALIS ITIDEM ATQVE SCABINATVS
ASSESSORIS, ET FACVLTATIS IVRI-
DICAЕ HOC TEMPORE
DECANI

LECTIONI AVSPICALI
CHRISTIANI GOTTLIEBII
MORIZ,

SVMMORVM IN VTROQVE IVRE HONORVM
CANDIDATI CLARISSIMI
PRAEMISSVM.

I E N A E,
LITERIS MULLERIANIS.

PROGRAMMA
IO. CHRISTIANI
SCHROETTERI, D.

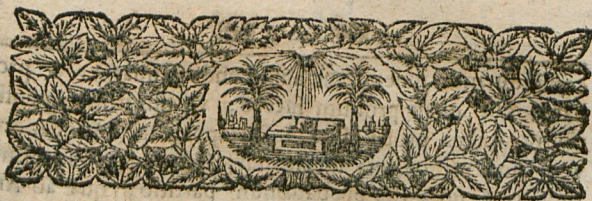
PROFESSORIS PUBLICI, CURIAE PROVIN-
CIALIS ITIDEM ATOVE SCABINATUS
ASSessoris, ET FACULTATIS IURIS
DIGNAE HOC TEMPORE
DECANI

LECTIONI ANSPICALI
CHRISTIANI GOTTLIEBI
MORIS

SYMPOSIUM IN APOLOGE IURE HONORVM
CANDIDATI CHRISTIANI
PRAMISIVM

LITVS MULLERIANIS
I. E. N. A. R.

Ognitio iudicis iuxta atque officium
aduocatorum circa duo potissimum
versantur, constitutionem causæ scilicet,
& probationem: constituitur vero cau-
sa, assertione actoris & contradic-
tione rei, qua constituta, cum res fiat
dubia, opus est externis rerum adminiculis, per quæ
veritas apprehendatur. Vnde verissimum est, nulla,
siue priuata, siue publica iudicia, sine probationibus
posse consistere. *L. 1. de Testib. L. ult. C. de Probation.*
L. 19. pr. de Probation. Quod & ipsum priuatorum iu-
diciorum formulæ satis demonstrant: vt in actionibus
in personam, **SI PARET**, hoc est, si apparet, si
probatum sit, **EVM DARE, FACERE, OPOR-**
TERE, & in actionibus in rem, **SI PARET REM**
DE QVA AGITVR EIVS ESSE, Guilielm. Maran.
ad Digest. tit. de Probation. Apparet hinc, probandi
vsum propter causas in iudicio controuersas institutum
esse, vt veritas certo constet rerum adminiculo, quod aut

condemnando iudex, aut absoluendo sequatur: & probare, esse quasi probum facere, vt nimirum intentio nostra iudici proba siue iusta appareat. Probationis vero non utique vna species est, sed plures: ac prima quidem & nota illa probationum partitio, quæ ab Aristotele tradita omnium fere consensum meruit, vt Quintilianus refert, quod alia sint artificiales, alia inartificiales. Illæ sunt, quæ ex re ipsa nascuntur, & inde ab eo qui rem probare vult, arte eruntur, nec æque in sensus incurrunt, sed tantum ingenio comprehenduntur, ex quo artificiales dictæ: hæ vero, quæ in testimonio positæ, ad faciendam fidem extrinsecus assumuntur; ideo inartificiales dictæ, non quod arte non tractentur, cum allatæ fuerint, sed quod ad eas inueniendas, licet maxime quaeris, nihil ars prodest. Vt notat Donellus *Operum prior. tit. de Probation. c. 5.* Atque in his haut exigua pars contentionum forensium consistit: omnis etenim lis & omne iudicium, teste Heliodoro, duas maximas probationes agnoscit, videlicet probationes scriptas, & eas quæ per testes fiunt. Commodissime autem probatio perficitur, ex instrumentorum incorrupta fide, *L. ii. C. de Fide Instrument.* de quorum omnisque scripturæ usu, Gaius in *L. 4. de eod.* docet, fieri de rebus scripturas, vt quod actum est, per eas facilius probari possit. Qua ratione non immerito Accursius, probationem per instrumenta potiore dedit probatione quæ fit per testes, cum hi dilata controuersia, aut mutare consilium, aut decedere possint, *L. 3. §. 5. de Carbon. edict.* scripturæ autem permaneant. Quamvis enim quæ a viva dicuntur voce, digniora fide, his quæ defuncti animantis corio continentur, existimant Innocentius

in c. 10. X. de Fide instrument. recte tamen hoc Innocentii dictum ineptum videtur Pacio, in L. 15. C. de Fid. instrument. n. 3. quod non membrana probet, sed scriptura, quæ ea membrana continetur, vel potius sententia eius scripturæ: sicuti cum testis loquitur, non sonus ille, aut aer motus probat, sed ipsa verba, aut potius sententia verbis expressa. Nec vnquam testes audiuntur in illis negotiis, in quibus lex ipsa scripturam præcisè desiderat. Exemplo sunt mandata Principum, quæ non nisi per exhibitionem scripturæ probantur. L. 1. C. de Mandat. Princip. in quo non quidem mortui animantis corio, sed sacræ annotationi iubentis Principis fides exhibetur. Carol. Eman. Vizzanius ad d. l. 1. n. 9. Cum primis autem legitima ratione fides est adhibenda illis scripturis quæ ab iis, qui publici alicuius officii auctoritatem habent indubitant, aut conscribuntur, aut in formam publicam rediguntur. Censuræ & monumenta publica, Marcellus ait. in L. 10. de Probation. potiora testibus esse, Senatus censuit. Sed & in universum Paulus monet, §. Sent. 15. testes, cum de fide tabularum nihil dicitur, hoc est, instrumenti fides in dubium non vocatur, aduersus scripturam interrogari non posse. Porro inter ipsa quoque instrumenta publica non leue discrimen intercedit: sunt enim quæ & testes desiderant, & contraria probatione eueriti possunt, L. 18. C. de Probat. sunt quibus nec testes intercedunt, nec ullo subterfugio confundi queunt. Nam & ea instrumenta quæ per tabelliones conficiuntur, publice fieri dicuntur, arque publica appellantur, quia non priuatim inter contrahentes res geritur, sed palam apud eum, qui instrumentis scribendis præpositus est, & quasi publico münere ea in re fungitur; & tamen

ea quoque testes desiderant rei gesta, sine quibus nihil agi intelligitur, & in dubium reuocari eorum fides potest. *Nov. 73. c. 5. & 7.* Ex aduerso indubitata habetur fidei illa scriptura, cuius Princeps est autor, qua nec testibus indiget, nec vnquam per testes eliditur, ceu millies fuisse decisum Paul. Duranus refert. *Dec. 131. n. 13.* Maxime omnium autem instrumentis publicis accensenda veniunt acta omnia & monumenta iudicialia, qua & forensia vocantur, forte quod eis in foro, in quo ius redditur, vtantur. *L. 19. C. de Fide instrum.* Obtinuit enim vt quaelibet scriptura, etiamsi a priuatis confecta, ac deinde iudici exhibita sit, & in eum locum relata, vbi publica earum rerum acta asseruantur, publica censeatur, plenamque fidem faciat, quamuis nulli adhibiti testes fuerint, *L. 31. C. de Donation.* tamque in concessa & perpetua gaudeat firmitate, vt fides eius nec negatione nostra infirmari, nec testibus eneruari queat. Ea propter, cum Lucius Septimius Seuerus Imperator legum conditor longe aequalitatem, quantum momenti situm in actis publicis esset, compertissimum haberet, quamque conduceret perentibus editionem eorum non denegari, tam civilia quam criminalia acta, exhiberi inspicienda, ad inuestigandam veritatis fidem iussit, in Lege II. Cod. de Edendo. Quam ipsam constitutionem, in lectione, quam vocant, cursoria, explicandam sibi duxit

CHRISTIANVS GOTTLIEBIVS MORIZ,
clarissimus iurium candidatus,

Cuius de vita, quod moris est, vt paucis exponamus, patriam is nactus est Longofaliam, opportunum mercimoniis
empo.

emporium. Viuere ea in vrbe coepit anno post reparatam per Christum salutem M DC XCV. IV. Kalend. Decembr. Patrem habuit Henricum Eberhardum Moriz, honestissimum dictæ vrbis ciuem & mercaturæ operam dantem: qui quidem, si opem a patribus ferendam filiis spectes, mature decessit. Mater, pietate reliquisque virtutibus conspicua fœmina, adhuc vita fruitur, estque ex stirpe Hoppiorum oriunda, cuius Pater Christianus Hoppius, modo memoratæ ciuitatis senator fuit grauissimus, itemque mercator. Auo, si patrem respexeris, vsus est Henrico Moriz, nobilissimæ vrbis Halæ in Saxonia a secretis ministro. Qui parentes multum bene educando filio suo desiderarunt commendaruntque eum quum puer adhuc esset, patruo suo Christophoro Gottlieb Moriz, iurium candidato dignissimo, quo dace eos in pietatis studio atque liberalibus disciplinis fecit progressus, vt iam humaniora quæ vocant, amare coeperit. Proinde, patria vrbe relicta, Gotham petiit, vbi diligentiam suam per triennium moderantibus Vockerodij Reichardoque, viris in hoc eruditionis genere felicissimis, voti sui compos factus est. Horum saasu, post impetratam honestam missionem, fundamentis feliciter iactis altiora superstruere alibi constituit. Profectus igitur Halam anno M DCC XIII. ad XVI. Idus Septembr. inter ciues academicos relatus est. Vbi multum temporis multum operæ in eo posuit, vt a principibus huius memoriæ illic doctoribus, Thomasio, Böhmiero, Ludevvigio, Gundlingio, cæterisque, assidue acciperet fontes juris, nihilque se dignius putauit, quam istorum voces, vix interiecta mora, aures suas circumsonare. Ex his facile apparet, quam ægre tulerit, quod per valetudinem diutius ibi commorari non licuerit: cui

vt consuleret, coelum mutauit, Ienamque hanc adiit, vbi strenuus musarum cultor esse non destitit, sed iuxta publice docentes & intra priuatos parietes Gerhardum, Beckium, Marbachiumque cupide audiendo non parum in legitima scientia profecit. Tandem, vt, quod proposuerat sibi, absolueret, Wittebergensium academiam uisit, cuius doctores probatissimos, Wernherum, Menkenium, & ad extremum Crausium, qui suos auditores ad agendum in foro idoneos reddere elaborat, tanto cum fructu integrum annum audiuit, vt, periculum sui facturus, ex tenore Legis Saxonicae electoralis ibidem examen subierit. In quo, quemadmodum steterit, vel ex eo iudicari potest, quod dignus habitus fuerit, qui in iudiciis praesto clientibus esset. Quibus rebus gestis Dresdam se contulit, ibique edito pro more specimine, & praestito iustitiae iuramento in numerum eorum relatus est, qui causarum patroni vocantur. Inde reuertens in patriam, exantlatorum praemia laborum ex Lyceo hoc nostro petenda sibi existimauit. Professo itaque apud ordinem Iureconsultorum nomine suo, postquam in consuetis examini- bus dignum se candidati elogio probauit, ad publicam etiam specimina unanimes consensu fuit admissus. Quare vt solita crastina hora, Magnificus Academiae Pro- Rector, illustrissimus Comes de Solms, Proceres omnium ordinum excellentissimi, quique alias Iurisprudentiae studia amant & colunt, simulque addicta illi florentissima iuuentus, Candidato nostro faueant, benignasque praebent aures, est quod demisse ac perofficiose rogo. P. P. Iena. 7. Non. Mart. M DCC XX.

Jena, Diss., 1720

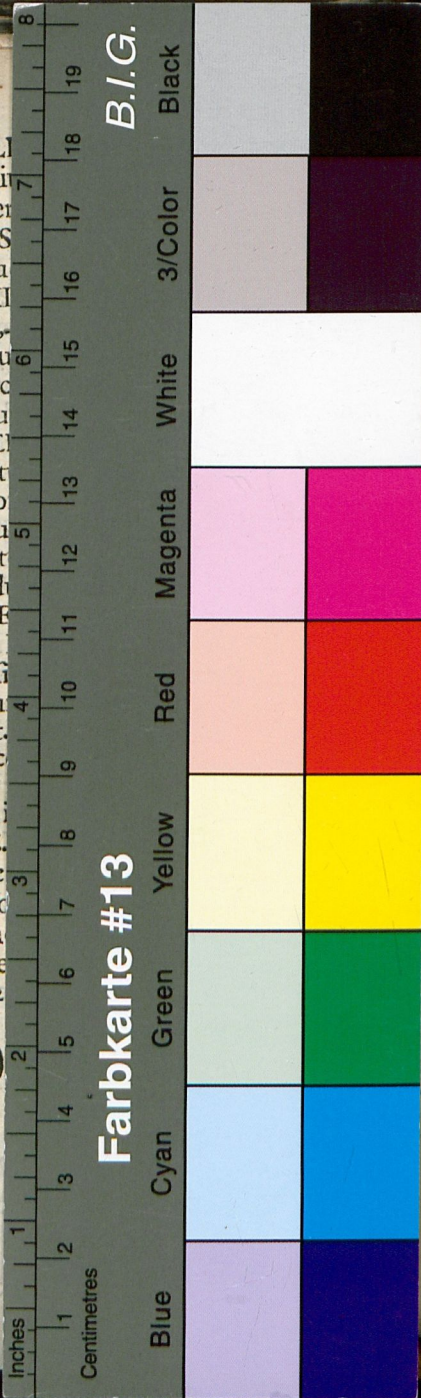

Sb.

VD 18

1720, 19^a 23

PROGRAMMA
IO. CHRISTIANI
SCHROETERI, D.

PROFESSORIS PVBLCI, CVRLE PROVIN-
CIALIS ITIDEM ATQVE SCABINATVS
ASSESSORIS, ET FACVLTATIS IVRI-
DICAЕ HOC TEMPORE
DECANI

LECTIONI AVSPICALI
CHRISTIANI GOTTLIEBII
MORIZ,

SVMORVM IN VTROQVE IVRE HONORVM
CANDIDATI CLARISSIMI
PRAEMISSVM.

I E N A E,
LITERIS MULLERIANIS.

